

نگاه مجلس یازدهم به افغانستانی‌ها چگونه است؟

طرحی که بوی برادری نهمی دهد

ابوالقاسم رحمانی
دبیر گروه جامعه

لايه لای اخبار کرونايي، لايه لای گراني‌ها، ترور و تمام اتفاقات احوال یدي

و جزئیات آن همچنین حواشی و مسائلی که می‌تواند اجرای چنین طرحی در آینده ایجاد کند، با یک حقوقدان به گفت‌وگو پرداختیم. به گفته این حقوقدان طرح مذکور هم از لحاظ فرمی و قانونی و هم از لحاظ محتوایی و اصل و اساس مطرح شدن آن دارای نقاط ضعف و قوت متعددی است که در ادامه بیشتر در این رابطه می‌خوانیم.

فرزندان یک خانواده یکی در حال تحصیل است و آن یکی نه، باید تدبیری اندیشیده شود تا در این شرایط خاص از این معضل عبور کنند. یاسوی این موضوع، طرح اخیر مجلس شورای اسلامی با عنوان «ساماندهی اتباع خارجی غیرمجاز» در سکوت رسانه‌ای با ابهامات و حواشی زیادی اعلام وصول شد. در ارتباط با همین طرح و کمیونگیف

آنچه می‌بینیم، خیلی از لحاظ فرمی با نیت‌های همخوانی ندارد. برای مثال عدم ثبت نام برخی دانش‌آموزان افغانستانی در مدارس کشور به خاطر نداشتن مدرک شناسایی یا مجوز معتبر، از لحاظ قانونی شاید توجیه‌پذیر به نظر برسد ولی به هر حال این افراد حال‌در ایران هستند و حق تحصیل از ابتدایی‌ترین حقوق آنهاست، خصوصاً وقتی که از

که داریم، مسائل دیگری هم جریان دارد. هنوز خیلی از پروگانگانادی صدور شناسنامه برای افغانستانی‌هایی که مادر ایرانی دارند نمی‌گذرد که از گوشه و کنار اخباری به گوش می‌رسد که خیلی نشان از توجه و ساماندهی اتباع خارجی در کشور ندارد. البته شاید نیت و غرض این نباشد که ما هم فرض را بر این می‌گذاریم. منتها آنچه اجرامی شود و

طرح «ساماندهی اتباع خارجی غیرمجاز»

جابه‌جایی اتباع به تشخیص کمیسیون امور اتباع استانداردی‌ها که با حضور قاضی تشکیل می‌شود از یک ماه تا یک سال بنا به وضعیت ارتکاب و تعداد اتباع و نوع وسیله توقیف می‌شود. چنانچه نحوه و دفعات ارتکاب و تغییر در وسیله نقلیه و تبعات جرم به نحوی باشد که کمیسیون مذکور ضبط خودروراً ضروری تشخیص دهد، پیشنهاد خود را به دادستان ارائه و با دستور دادستان خودروراً ضبط می‌شود. این دستور قابل اعتراض در دادگاه انقلاب است و تصمیم دادگاه در این خصوص قطعی است. کمیسیون می‌تواند در خصوص پلمب محل‌های اسکان اتباع نیز به مدت مذکور تصمیم‌گیری کند. آیین‌نامه نحوه اجرای این تصمیم به پیشنهاد وزارت کشور و دادستانی کل کشور توسط رئیس قوه قضائیه تدوین و ابلاغ می‌شود.

۵- اتباع مجازی که مرتکب جرائم عمدی درجه شش به بالا شوند، در صورت تشخیص کمیسیون فوق از کشور اخراج می‌شوند. کمیسیون می‌تواند همسر و فرزندان تبعه اخراجی را نیز از کشور اخراج کند. تصمیمات کمیسیون استانی مبنی بر اخراج همسر و فرزندان، یک مرحله قابل اعتراض در دادگاه انقلاب است.

۶- واحدهای کسب و تولید و اشتغال و اصفافی که اتباع غیرمجاز یا اتباع مجاز را در

ابداء بد نیست مروری بر جزئیات طرح ارائه شده داشته باشیم. البته بعد از اعلام رسمی طرح در رسانه‌ها، برخی اصلاحات در آن انجام شد ولی با این همه، جزئیاتی از این طرح که در خروجی منابع معتبر و رسانه‌ها قرار گرفته به شرح زیر است: «۱- هر تبعه خارجی که بدون مجوز وارد ایران شده یا در ایران اقامت یا تردد داشته باشد علاوه بر طرد از کشور به مجازات درجه یک محکوم می‌شود (مجازات درجه یک شامل حبس بیش از بیست و پنج سال، جزای نقدی بیش از یک میلیارد (۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰) ریال، مصادره کل اموال و انحلال شخص حقوقی. دادگاه در صورتی که اعمال مجازات را به مصلحت نبیند صرفاً به طرد از کشور حکم خواهد داد، خواهد بود.)»

۲- رسیدگی به کلیه جرائم موضوع این قانون در صلاحیت دادگاه‌های انقلاب است.

۳- دادستان‌هایی می‌توانند در صورتی که تشکیل پرونده کیفری راضوری ندانند راساً دستور طرد اتباع غیرمجاز را به ضابطین و ادارات امور اتباع صادر نمایند.

۴- هرکس با انجام اقداماتی از قبیل تامین محل سکونت یا جابه‌جایی اتباع غیرمجاز، اقامت یا تردد اتباع را تسهیل کند به مجازات درجه پنج و ضبط اموال و درآمد‌های ناشی از جرم محکوم می‌شود. تبصره: وسایل نقلیه مورد استفاده مستقیم یا غیرمستقیم در

این طرح دارای ابهاماتی به لحاظ تقنینی و اصول نگارش متون قانونی است

رسول کوهپایه‌زاده، حقوقدان و وکیل پایه یک دادگستری در ارتباط با طرح ساماندهی اتباع خارجی غیرمجاز، به «فرهیختگان» گفت: «در خصوص طرح ساماندهی اتباع خارجی غیرمجاز که توسط نمایندگان محترم پیشنهاد داده شده و در مجلس به روی بهاری گذشته می‌شود، مطالبی قابل توجه است. به عنوان یک ایراد جدی و اساسی بر این طرح باید گفت این طرح فاقد مقدمه توجیهی است. یعنی طراحان قاعدتاً باید برای مطرح کردن چنین طرحی حتماً جنبه‌های توجیهی طرح را در مقدمه بیابند که متأسفانه این موضوع را مشاهده نمی‌کنیم ولی ذات این طرح نشان می‌دهد معمولاً طراحان دو موضوع را مدنظر قرار می‌دهند. ابتدا بحث اشتغالزایی است؛ اشتغال نیروهای کار داخلی که توسط اتباع خارجی غیرمجاز این مشاغل اشغال می‌شود و به بحث اشتغال در داخل کشور ضربه می‌زند. موضوع دوم معمولاً بحث‌های امنیتی است، جرائم و تخلفاتی که توسط اتباع خارجی غیرمجاز در کشور صورت می‌گیرد و از این دو بعد موضوع مدنظر قرار می‌گیرد اما چون صلاحیت رسیدگی را در ادامه طرح به دادگاه انقلاب واگذار کرده است به نظر می‌رسد مدنظر طراحان اهمیت ابعاد امنیتی قضیه غالب بر سایر ابعاد بود. به هر حال باید طرح توجیهی و مقدمه توجیهی این طرح در دسترس عموم، کارشناسان و نمایندگان محترم مجلس قرار گیرد. آنطور که در این طرح آمده اگر درست تایپ شده باشد اشاره به این کرده که هر تبعه خارجی که بدون مجوز وارد ایران شود یا در ایران اقامت یا تردد داشته باشد، علاوه بر اینکه از کشور طرد خواهد شد به مجازات درجه یک محکوم می‌شود. مستحضر هستید که بر اساس قانون مجازات‌های اسلامی مجازات درجه یک شامل حبس بیش از ۲۵ سال و

۱۱- هرگونه تحصیل دارایی و تملک اموال منقول و غیرمنقول توسط اتباع غیرمجاز باطل و بی اعتبار است، مگر اموال شخصی که تبعه هنگام ورود به کشور همراه خود داشته که هنگام طرد به وی مسترد می‌شود. سایر اموال، چه به نام وی باشد چه دیگری به پیشنهاد کمیسیون و دستور دادستان ضبط می‌شود. اعتراض نسبت به این دستور چه از سوی تبعه چه اشخاص ثالث یک بار در دادگاه انقلاب رسیدگی و قطعی خواهد شد. هر ایرانی که در مخفی کردن اموال و دارایی‌های اتباع خارجی غیرمجاز به هر نحو مساعدت کند به مجازات درجه پنج و ضبط اموال تحصیل شده محکوم خواهد شد. تبصره: کلیه اتباع خارجی مجاز که مجوز اقامت می‌گیرند (به غیر از اتباعی که با ویزا وارد کشور می‌شوند) نیز مکلفند به صورت سالانه صورت‌اموال و دارایی‌های تحصیل شده در ایران را به امور اتباع استانداردی‌ها اعلام کنند. تخلف از این تکلیف یا تکتمان اموال مستوجب مجازات فوق‌الذکر است. آیین‌نامه این ماده با پیشنهاد وزارت کشور و دادستانی کل کشور و توسط رئیس قوه قضائیه تدوین خواهد شد.

۱۲- کمیسیون اتباع استانداردی متشکل از مدیرکل امور اتباع و فرمانده انتظامی استان و یک نفر قاضی تشکیل و کلیه تصمیمات کمیسیون اتباع استانداردی‌ها را تایید قاضی عضو کمیسیون لازم الاجراست.»

ما به جای اینکه با علت مبارزه کنیم با معلول مبارزه کردیم

معلول مبارزه کردیم. به بیان دیگر ما باید زمینه اجتماعی و اقتصادی حضور اتباع بیگانه در ایران را از بین ببریم. اگر اتباع غیرمجاز نتوانند منفعت لازم از حضور در کشور کسب کنند با اراده و اختیار خود از کشور خارج می‌شوند. به عبارت دیگر باید قطعاً با کارفرمایی که تبعه غیرمجاز را به کار می‌گیرد، شدیدتر برخورد کنیم و به نظر می‌رسد سقف جرمه تا ۱۰ میلیون تومان در شرایط فعلی اقتصادی بازدارنده نیست. اگر این سقف افزایش یابد و هزینه به کارگیری اتباع خارجی برای کارفرما بالاتر برود به نظر می‌رسد طرح مناسب‌تر باشد و این ۱۰ میلیون تومان در این خصوص بازدارنده نیست، ضمن اینکه مطابق ماده ۱۸۱ قانون کار کارفرمایانی که اتباع بیگانه را که فاقد پروانه کار هستند یا مدت اعتبار پروانه کار آنها منتهی شده به کار گمارند از ۹۱ تا ۱۸۰ روز مرجع قضایی می‌تواند آنها را به حبس محکوم کند. همین موضوع هم با توجه به طرح کاهش مجازات‌های تعزیری که تصویب هم شد و در حال اجراست بازدارندگی خود را از دست داده است. به نظر می‌رسد وضع جرمه‌های سنگین قابل توجه در شرایط فعلی بازدارندگی بیشتری خواهد داشت.»

کوهپایه‌زاده ادامه داد: «موضوع دیگری که در این طرح مورد توجه قرار گرفته است در بند پنج است که بیان کرده حتی اتباع خارجی مجازی که مرتکب جرائم عمدی درجه ۶ به بالا شوند در صورت تشخیص کمیسیون از کشور اخراج می‌شوند. این قابل فهم نیست که منظور قانونگذار از نگارش این بند چیست. این ابهام و نقص در این امر وجود دارد. مورد بعدی هم واحدهای کسب، تولید و اشتغال و اصفافی است که این اتباع غیرمجاز را به کار می‌گمارند و از آنها استفاده می‌کنند. گفته شده آنها را کمیسیون می‌تواند بدون نیاز طرح پرونده در مرجع قضایی به جزای نقدی تا ۱۹۰ میلیون تومان و پلمب محکوم کند و باز بیان کرده است تصمیم این کمیسیون قابل اعتراض در دادگاه است. باز هم به نظر می‌رسد به لحاظ قانونگذاری اینجا خدشه و ایراد وارد است. اولاً تعریف دقیقی از کمیسیون نداریم، هر چند در انتهای طرح آمده که سعی در تعریف کمیسیون می‌کند اما دادن این اختیارات به کمیسیون و بازقابلیت تجدیدنظرخواهی آن در مرجع قضایی خیلی منطقی به نظر نمی‌رسد، به خصوص اینکه مبلغ ۱۰ میلیون تومان اساساً بازدارنده نیست. یعنی ما به جای اینکه با علت مبارزه کنیم با

این راه مبارزه با اتباع غیرمجاز درست و منطقی نیست

به هر حال سیاست‌های حقوق بشری جمهوری اسلامی و سیاست‌های حسن همجواری با همسایگان هم در دستور کار است یعنی مادر مواردی حتی بحث جلوگیری از تحصیل اتباع خارجی غیرمجاز را داشتیم که با واکنش مسئولان عالی رتبه رو شد و جواز تحصیل آنها هم صادر شد. نمی‌شود یک سوبه و یک بعدی به این امر نگاه کرد. به نظر می‌رسد مهم‌ترین بحث ما باید کنترل علمی، تخصصی و اشراف کامل بر مرزها باشد یعنی باید از میاد ورودی این کنترل را داشته باشیم و در وهله دوم باید زمینه فعالیت و کسب منفعت از اتباع خارجی به نفع اشتغالزایی نیروهای داخل از بین ببریم.»

گفت از ابداعات این طرح است هرگونه تحصیل دارایی و تملک اموال منقول و غیرمنقول توسط اتباع غیرمجاز باطل و بی اعتبار است که این هم تاحدی می‌تواند جنبه بازدارندگی داشته باشد، منتها ما برای قانونگذاری باید یک سری واقعیت‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و جغرافیایی را در نظر بگیریم. در حال حاضر با یک کشور همسایه‌ای هم‌جوار و هم‌مرز هستیم و مرز گسترده داریم که در این کشور جنگ است، ناآرامی است، بحث خروج اشخاص افغان از کشور و پناه بردن به سایر کشورها واقعیت غیرقابل انکار است.

بود، یعنی موضوع ابعاد سیاسی و امنیتی پیدا خواهد کرد که به نظر می‌رسد این راه مبارزه با اتباع غیرمجاز درست و منطقی نیست. در بندهشت بیان کرده است در پرونده‌های بزرگ قاچاق اتباع و پولشویی مربوط به آن وزارت اطلاعات نیز ضابط است که این بحث تکراری و زائدی است. وزارت اطلاعات مطابق قانون در خصوص جرائم پولشویی کلان و قاچاق کلان ضابط تلقی می‌شود و نیاز به تکرار در این طرح نیست. متأسفانه دوباره آن ابهامی که در این طرح وجود دارد این است که میان شده مکلف به اقدام مقابله‌ای می‌شود. این عدم شفافیت و ابهام مدنظر از اینکه وزارت اطلاعات مکلف به اقدام مقابله‌ای هست مشخص نیست که این هم از دیگر ایرادات وارد بر این قانون است. در ماده ۱۱ هم که شاید به نحوی بتوان

این حقوقدان با اشاره به ماده هفت این طرح خاطرنشان کرد: «نکته دیگری که در ماده هفت آمده است، مجوز تیراندازی به سمت خودروی حامل اتباع غیرمجاز صادر و گفته شده چنانچه ظن قوی بر حمل اتباع وجود داشته باشد می‌توانند تیراندازی کنند و دیده‌ای در این صورت پرداخت نخواهد شد. به نظر می‌رسد صدور این مجوز و اینکه ظن قوی وجود دارد که خودرو حامل اتباع است نه تنها مجوزی برای شلیک باشد بلکه باید مجوزی برای کنترل و توقف خودرو بدون تیراندازی باشد و این توالی فاسدی خواهد داشت. اگر مجوز به این شکل جنبه قانونی پیدا کند و این تیراندازی صورت گیرد و با جان باختن اتباع غیرمجاز مواجه شویم قطعاً روی روابط سیاسی و دیپلماتیک، بر مساله حسن همجواری ما با همسایه شرقی تاثیر گذار خواهد

طراحان این طرح باید بازنگری جدی و اساسی در آن داشته باشند

کاملی لازم است، یعنی مرکز پژوهش‌های مجلس قطعاً باید در تکمیل فرایند این طرح ورود کنند تا نهایتاً طرح از استحکام لازم برخوردار باشد. به نظر می‌رسد طرح آن بختی علمی و حقوقی را ندارد و در عمل با مشکلاتی مواجه می‌شود. این تقارن زمانی بین صدور شناسنامه برای افغانستانی‌های با فرزند ایرانی و ارائه این طرح می‌تواند بدون دلیل و حکمت هم نباشد، به خصوص این شتابزدگی و عجله‌ای که در نگارش طرح به کار رفته دارای ایرادات فراوان تأییدی است، به نظر می‌رسد شاید برخی انگیزه‌های سیاسی بر جنبه‌های حقوقی قضیه غالب باشد و سایه افکننده باشد، ولی در نهایت در خصوص بحث اتباع غیرمجاز با توجه به واقعیت جغرافیایی که مادر آن به سری می‌بریم قطعاً نیازمند کار کارشناسی عمیق پخته و همه‌جانبه هستیم. به نظر می‌رسد این طرح آفات بیشتری نسبت به جنبه‌های مثبتش داشته باشد.»

